

**Marko Lah
Branko Ilič**

TEMELJI EKONOMIJE

Maklen

Ljubljana, 2007

Marko LAH in Branko ILIČ
TEMELJI EKONOMIJE

2. dopolnjena izdaja

Knjižna zbirka MAKLEN
Izdajatelj FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE
Za založbo Hermina KRAJNC

Copyright © po delih in v celoti FDV 2007, Ljubljana.
Fotokopiranje in razmnoževanje po delih in v celoti je prepovedano.
Vse pravice pridržane.

Recenzenta izr. prof. dr. Andrej Sušjan
Naslovnica in prelom Stanislav Oražem
Tisk Littera Picta
Naklada 800 izvodov

Knjiga je izšla ob podpori učbeniškega sklada Fakultete za družbene vede.

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

330.1(075.8)

LAH, Marko
Temelji ekonomije / Marko Lah, Branko Ilič. – 2. dopolnjena izd.
– Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 2007. – (Knjižna zbirka
Maklen)

ISBN 978-961-235-291-2
1. Ilič, Branko
234935808

PREDGOVOR

Pred vami je četrta, dopolnjena in prenovljena izdaja učbenika Temelji ekonomije. Nova izdaja je bila nujna: poglobitvi razlog za izid nove izdaje – poleg tega, da je tretja izdaja pošla, je prehod Slovenije na Evro. To je zahtevalo ustrezne popravke, saj bi ohranitev starih »tolarskih« primerov, diagramov in ponazoritev povzročala nepotrebne dodatne težave, pa tudi nekaj dodatne konkretizacije (računski zgledi), aktualizacije in vsebinske prilagoditve, saj se zaradi uvedbe Evra težišče ekonomske politike Slovenije iz monetarne preusmerja na fiskalno in dohodkovno politiko. Stara izdaja je tako postala neskladna z realnim ekonomskim življenjem.

Naslednji razlog, ki naju je vzpodbudil k delu, pa je dejstvo, da so študenti Fakultete za družbene vede v študijskem letu 2006/7 »izbrali« predmet Temelji ekonomije za najtežji predmet na fakulteti. Seveda smo se nosilci predmeta ob tem zamislili. Ali to pomeni »slabo« ali »dobro«? Slaba stran te »sodbe« je najbrž v tem, da so študenti morali vložiti nadpovprečni napor, da bi uspešno opravili izpit. Tu bi opozorila na nujnost sprotnega študija ekonomije, kar je pravzaprav eden izmed ciljev bolonjske reforme študija. (Zato so verjetno tisti študenti, ki so sproti študirali, z vzdihom nasprotovali ob razglasitvi študentske žirije o najtežjem izpitu, češ da ni tako). »Bolonjski« način študija namreč zahteva mnogo več samostojnega dela študenta, po drugi strani pa drugačno, bolj svetovalno in usmerjevalno delo učitelja. Odločitev žirije pa je mogoče razumeti tudi kot priznanje, saj nadpovprečni napor pomeni tudi zanimanje za snov, za razumevanje aktualnih primerov »iz prakse« – to pa je seveda namen predmeta. Ne glede na slabo ali dobro interpretacijo rezultata je najin namen z novo izdajo še bolj animirati študente k sprotnemu študiju in razmišljanju o ekonomskih pojavih. In še tretji razlog za novo izdajo učbenika: v učbenikih so vedno možne napake, ki se z vsako naslednjo izdajo zmanjšujejo. V tej izdaji so odpravljene pomanjkljivosti in napake iz predhodnih izdaj (oziroma si želimo, da bi bile). Skratka, nova izdaja naj bi bila v tem pogledu še prijaznejša do študentov.

Jedro dopolnitev in sprememb sem opravil Branko Ilič, del pa sem prispeval Marko Lah. Anže Burger je z nekaterimi dodatnimi poudarki ažuriral prispevek Andreje Jaklič iz predhodne izdaje učbenika, za kar se mu zahvaljujemo. Zahvala gre tudi recenzentoma prof. dr. Nadi Sfiligoj in prof. dr. Andreju Sušjanu. Posebna zahvala pa gre g. Stanislavu Oražmu, ki je tehnično uredil pričujočo (in tudi predhodne izdaje).

Marko Lah in Branko Ilič

KAZALO

	1. del	
	UVOD	
1	PREDMET PREUČEVANJA EKONOMIJE	7
2	EKONOMSKI PROBLEM	12
3	EKONOMSKI PROBLEM DRUŽBE – MEJE PROIZVODNIH MOŽNOSTI DRUŽBE	19
4	NAČINI REŠEVANJA EKONOMSKEGA PROBLEMA	25
	2. del	
	PREGLED RAZVOJA EKONOMSKE TEORIJE	
1	PREDKLASIČNA EKONOMIJA	29
2	KLASIČNA POLITIČNA EKONOMIJA	39
2. 1	ADAM SMITH	39
2. 2	JEAN CHARLES LEONARD SISMONDI	41
2. 3	DAVID RICARDO	42
2. 4	THOMAS R. MALTHUS	47
2. 5	KARL MARX	50
3	MARGINALISTIČNA TEORIJA	56
3. 1	MARGINALISTIČNA REVOLUCIJA	56
3. 2	ALFRED MARSHALL	59
4	KEYNESIANSKA REVOLUCIJA IN SODOBNE TEORETIČNE SMERI	63
4. 1	KEYNESIANSKA REVOLUCIJA	63
4. 2	SODOBNE EKONOMSKE TEORETIČNE SMERI	65
	3. del	
	MIKROEKONOMIJA	
1	MODEL POPOLNE KONKURENCE	71
2	TRŽNO RAVNOTEŽJE	78
2. 1	POVPRAŠEVANJE	78
2. 2	PONUDBA	81
2. 3	OBLIKOVANJE TRŽNEGA RAVNOTEŽJA	83
3	ELASTIČNOST	87
3. 1	CENOVNA ELASTIČNOST POVPRASEVANJA	87
3. 2	DOHODKOVNA ELASTIČNOST IN KRIŽNA ELASTIČNOST POVPRASEVANJA	90
3. 3	CENOVNA ELASTIČNOST PONUDBE	92
4	DELOVANJE TRGA – SPREMEMBE TRŽNEGA RAVNOTEŽJA	95
4. 1	SPREMEMBE POVPRASEVANJA IN PONUDBE	95
4. 2	POSEGANJE DRŽAVE NA TRGU	98
4. 3	PRILAGAJANJE PONUDBE IN POVPRASEVANJA V ČASU	104
5	VEDENJE POTROŠNIKA	109
5. 1	INDIFERENČNA KRIVULJA	109
5. 2	OPTIMUM POTROŠNIKA	112
6	PODJETJE IN TEORIJA PROIZVODNJE	119
6. 1	PROIZVODNA FUNKCIJA	120
6. 2	OPTIMUM PODJETJA	126
7	STROŠKI PODJETJA	132
8	PODJETJE V POGOJIH POPOLNE KONKURENCE	143
8. 1	KRATKOROČNO RAVNOTEŽJE PODJETJA	144
8. 2	KRITIČNE TOČKE POSLOVANJA PODJETJA	148
8. 3	DOLGOROČNO RAVNOTEŽJE PODJETJA IN PANOGE	151
9	NEPOPOLNA KONKURENCA	158
9. 1	MONOPOL	160
9. 1. 1	ČISTI MONOPOL	160
9. 1. 2	DISKRIMINACIJA TRGOV IN CEN	165
9. 1. 3	JAVNA REGULACIJA MONOPOLA	167
9. 2	OLIGOPOL	170
9. 2. 1	DOMINANTNI OLIGOPOL	171

9. 2. 2	KARTEL	173
9. 2. 3	PRELOM KRIVULJE POVPRŠEVANJA	174
9. 2. 4	OLIGOPOL NAČRTOVANIH KAPACITET	176
9. 3	MONOPOLISTIČNA KONKURENCA	180
9. 3. 1	KRATKOROČNI OPTIMUM MONOPOLISTIČNEGA KONKURENTA	182
9. 3. 2	DOLGOROČNO RAVNOTEŽJE MONOPOLISTIČNEGA KONKURENTA	182
9. 4	ZAKLJUČEK	183

4. del

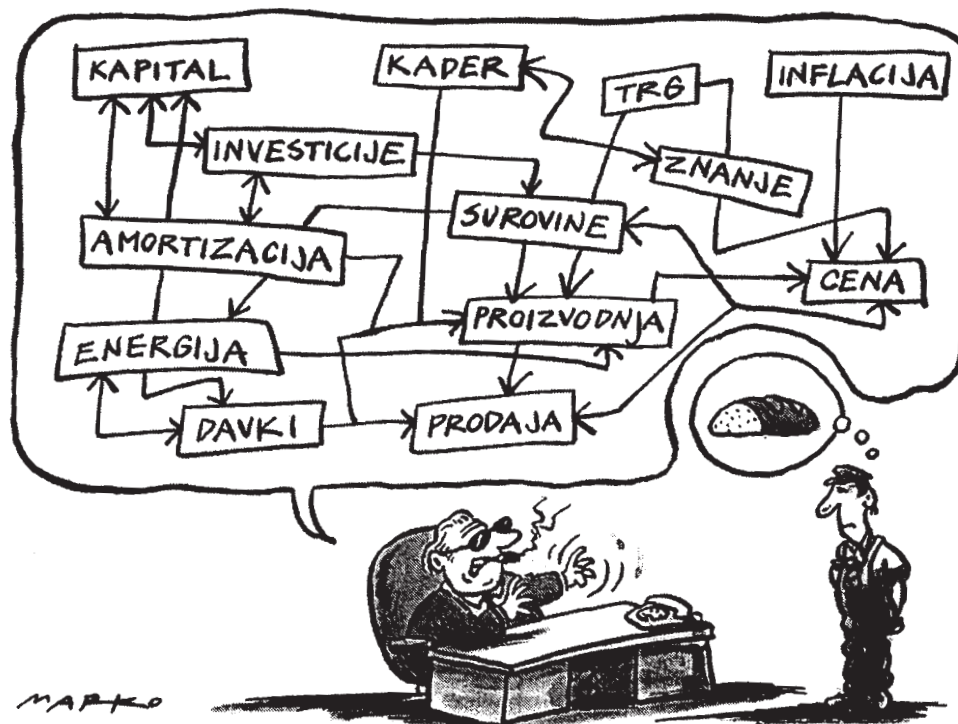
MAKROEKONOMIJA

1	MAKROEKONOMSKI CILJI IN KAZALCI	191
2	EKONOMSKA POLITIKA	202
2. 1	FISKALNI SISTEM (MEHANIZEM)	203
2. 1. 1	FISKALNI SISTEM EU	205
2. 1. 2	FINANČNI TOKOVI MED PRORAČUNOM RS IN EU	207
2. 2	DENARNI (MONETARNI) SISTEM	208
2. 2. 1	RAZVOJ DENARJA	208
2. 2. 2	FUNKCIJE DENARJA	210
2. 2. 3	OBLIKE DENARJA V SODOBNEM GOSPODARSTVU	210
2. 2. 4	MONETARNI SISTEM EU	213
2. 3	ZAŠČITNI SISTEM	217
2. 4	DOHODKOVNI SISTEM	218
2. 5	MEDSEBOJNA POVEZANOST EKONOMSKIH POLITIK	218
3	TEORIJE POSLOVNIH CIKLOV	222
3. 1	ZNAČILNOSTI POSLOVNIH CIKLOV	222
3. 2	VZROČNOST POSLOVNIH CIKLOV	223
4	KLASIČNA TEORIJA GOSPODARSKE RASTI	228
4. 1	VZROKI GOSPODARSKE RASTI	228
4. 2	PONAZORITEV KLASIČNE TEORIJE GOSPODARSKE RASTI – AGREGATNA PONUDBA (AS) IN AGREGATNO POVPRŠEVANJE (AD)	235
5	KEYNESIANSKA TEORIJA	239
5. 1	TEORIJA EFEKTIVNEGA POVPRŠEVANJA	240
5. 1. 1	POVPRŠEVANJE PO POTROŠNEM IN INVESTICIJSKEM BLAGU	240
5. 1. 2	POVPRŠEVANJE DRŽAVE	247
5. 2	KEYNESOVA TEORIJA DENARJA	250
5. 2. 1	EKSOGENOST PONUDBE DENARJA IN LIKVIDNOSTNA PREFERENCA	251
5. 2. 2	TEORIJA DENARNE ENDOGENOSTI	253
5. 3	OMEJITVE KEYNESIANSKE TEORIJE	256
6	MONETARIZEM	262
7	TEORIJA RACIONALNIH PRIČAKOVANJ	272
8	EKONOMIKA PONUDBE	278
9	EKONOMIKA BLAGINJE	282
10	TEORIJA JAVNE IZBIRE	290
11	NEZAPOSLENOST, INFLACIJA IN RAZDELITEV DOHODKA	295
11. 1	NEOKLASIČNA TEORIJA TRGA DELA IN NEZAPOSLENOSTI	295
11. 2	INFLACIJA IN NEZAPOSLENOST – PHILLIPSOVA KRIVULJA	301
11. 3	MONETARISTIČNA TEORIJA NEZAPOSLENOSTI	303
11. 4	RAZDELITEV IN INFLACIJA	307
11. 4. 1	NEOKLASIČNA TEORIJA RAZDELITVE	307
11. 4. 2	POSTKEYNESIANSKA TEORIJA KONFLIKTNE INFLACIJE	308
12	OBLIKOVANJE SPLETA EKONOMSKE POLITIKE	317
12. 1	OKVIRNA PERIODIZACIJA MAKROEKONOMSKIH POLITIK	317
12. 2	RAZLIČNOST SPLETOV EKONOMSKIH POLITIK	321
	PRILOGA: MAKROEKONOMSKI KAZALCI SLOVENIJE	324
	LITERATURA	339
	STVARNO KAZALO	343
	REŠITVE RAČUNSKIH NALOG	349

1. del UVOD

1 PREDMET PREUČEVANJA EKONOMIJE

Kje začeti?

Predmet preučevanja ekonomije uvodoma pojasnimo z etimološko razčlenitvijo besede ekonomija. Ekonomija je sestavljena iz grških besed *oikos* (dom) in *nomos* (pravilo, zakonitost), *oekonomus* (lat.) pa je bil upravitelj, gospodar, ki je odgovoren za preskrbo nekega posestva. V prvotnem pomenu besede je bila torej ekonomija veda o upravljanju posestva, gospodarstva. Gospodarjenje pa je proces, ki ga lahko razčlenimo na posamezne faze, in sicer proizvodnjo, menjavo, razdelitev in potrošnjo.

Pojasnimo razsežnosti procesa gospodarjenja z opisom posameznih faz. *Proizvodnja* zajema procese in načine ustvarjanja blaga in storitev. Blago¹ praviloma prihaja iz proizvodnih enot – podjetij (zanemarljiv in čedalje manjši delež neposredno iz narave), ki pa

¹ S pojmom blago vključujemo tudi storitve, torej se vse ugotovitve o blagu nanašajo tudi na storitve.

so zelo raznolika (ločijo se na primer po dejavnosti, po velikosti, po organizaciji, po uspešnosti poslovanja). *Menjava* seveda poteka na trgih in tudi pojavne oblike trgov so zelo raznolike. Trgi se razlikujejo glede na vrste blaga, s katerim se trguje, glede na velikost in organizacijo, različna je stopnja konkurence. V *naturalnem načinu gospodarjenja* se ustvarjeni proizvodi neposredno razdelijo v naturalnih količinah (po takšnih ali drugačnih merilih), torej menjave kot posebne faze v takšnem načinu gospodarstva ni. V blagovno denarnem gospodarstvu pa se ustvarjeni proizvodi prodajajo na trgih, nato pa se denarni dohodek deli. Poznamo *neposredno* delitev, ki se opravi takoj po proizvodnji in je značilna za naturalna gospodarstva, in *posredno* delitev, ki se opravi preko faze menjave v blagovno denarnih gospodarstvih. V fazi *menjave* oziroma *delitve* se torej odloča o vprašanih razdeljevanja ustvarjenega bogastva, določa se raven dohodkov posameznih gospodarskih subjektov. Končna faza gospodarjenja, ki je pravzaprav cilj začetne proizvodnje, pa je *potrošnja*. Potrošnjo lahko nadalje razčlenimo na osebno potrošnjo, na investicijsko oziroma reproduktivno, katere namen je nadaljnja proizvodnja (navedene oblike so lahko predmet nadaljnje členitve) in končno na potrošnjo družbe kot celote (države).

Ekonomijo torej v najširšem pomenu definiramo kot vedo, ki preučuje in ugotavlja *zakovitosti, ki nastajajo v posameznih fazah oziroma procesih gospodarjenja*. Ker se ti procesi ponavljajo in prepletajo, je predmet preučevanja ekonomije tudi *gospodarska reprodukcija*.²

Naloga in cilj ekonomske teorije sta določena s predmetom preučevanja: ponuditi mora splošne, občeveljavne odgovore na pojave, ki nastajajo v procesih gospodarske reprodukcije. Idealno bi bilo, če bi ekonomska teorija lahko ponudila takšen »posnetek« gospodarskih procesov, ki bi bil v razmerju »1 : 1«. Vendar pa je pestrost gospodarskih procesov oziroma dogajanj prevelika, tako da jih še tako obsežna ekonomska teorija ne more v celoti zajeti in pojasniti. Zato so pri ugotavljanju ekonomskih zakonitosti in teorij neizogibna posploševanja, miselne poenostavitve gospodarskih procesov. Poglavitna metoda ekonomije je *abstrakcija* – to je odmišljanje nepomembnih oziroma manj pomembnih dejstev pri določenih gospodarskih pojavih oziroma izpostavljanju bistva le-teh.

Ponazorimo težavnosti metode abstrakcije s tremi primeri. Če vzamemo za primer *posameznega potrošnika*, je naloga ekonomskega preučevanja naslednja. Izhajajoč iz potreb in dohodka potrošnika je treba pojasniti zakonitosti nakupovanja blaga in storitev. Vendar pa se ravnanje potrošnikov zelo razlikuje od potrošnika do potrošnika. Odvisno je od strukture njegovih potreb, od višine dohodka, vrste blaga, nakupnih navad, od časa, ki si ga bo potrošnik »vzel« za nakup ... nenazadnje, zastavlja se vprašanje: ali bo potrošnik svoj dohodek sploh porabil. Naloga teorije potrošnika je, da izloči manj pomembne značilnosti in ponudi splošne odgovore. Ko razširimo problem potrošnika na *potrošno enoto – gospodinjstvo*, postane problematika še bolj kompleksna. Podobno velja za *proizvodne enote* (podjetja), katerih ekonomsko ravnanje je, glede na to, da podjetje združuje številne posameznike (jih postavlja v določene odnose, vključuje lastništvo, vo-

² Gospodarska reprodukcija ne zajema le pojavov t. i. »realnega« gospodarjenja, kot je na primer proizvodnja blaga, prodaja blaga, tržne odnose, potrošnja ..., ampak tudi »monetarne« pojave, namreč pojave povezane z denarjem. Tako ekonomija raziskuje tudi vprašanja o količini denarja v gospodarstvu, ravni obrestne mere in obresti, nadalje obravnavo denarnih nadomestkov, kot so obveznice, delnice, gibanje borznih tečajev, ipd.

denje, upravljanje itd.), še bolj kompleksno. In navsezadnje, lahko si zamislimo razsežnost problematike, ki jo zahteva obravnava na *narodnogospodarski ravni*, ki je nekakšen seštevek odločitev posameznih potrošnikov, podjetij, državnega poseganja in tudi številnih inštitucij in organizacij, ki lahko, v večji ali manjši meri, posežejo v delovanje gospodarstva.³

Na osnovi obravnavanih primerov lahko razmejimo ekonomsko preučevanje oziroma ekonomsko vedo na dva dela, in sicer na *mikroekonomijo* in *makroekonomijo*. Prva se ukvarja z ugotavljanjem zakonitosti na ravni posamezne potrošne celice (potrošnika, gospodinjstva) ali proizvodne celice (podjetja, ki so lahko organizirana na različne načine). Makroekonomija pa preučuje in ugotavlja zakonitosti na ravni celotnega – narodnega gospodarstva, torej se ukvarja z agregatnimi količinami, kot so na primer družbeni proizvod, raven zaposlenosti, količina denarja v gospodarstvu, spreminjanje ravni cen (inflacija, deflacija) in plač. Makroekonomsko raziskovanje vključuje tudi preučevanje vpliva države na potek gospodarskih procesov. Država lahko s svojimi orodji – s politiko davkov in državnih izdatkov, z monetarno politiko, z dohodkovno politiko in s politiko zunanje trgovinske menjave, skratka z *ekonomsko politiko* pomembno vpliva, usmerja (tudi prepoveduje) delovanje ali obnašanje podjetij oziroma gospodinjstev. Vmesna raven preučevanja med makroekonomijo in mikroekonomijo pa je raven določene panoge, ali pa regije – takšno preučevanje bi lahko poimenovali *mezzoekonomija*.⁴

Naj uvodoma odgovorimo še na vprašanje, kdaj se pojavi, kdaj nastane ekonomija. Ekonomija kot teoretična veda, kot sklop idej o delovanju gospodarstva, je nastala v drugi polovici osemnajstega stoletja. To seveda ne pomeni, da gospodarski pojavi niso bili obravnavani pred tem. Ekonomska opažanja so se pojavila že v zgodnjih obdobjih razvoja civilizacije. Na primer, znana so opažanja o obrestih v Perziji, številne ekonomske ugotovitve najdemo v delu Aristotela. Toda ekonomija je bila do osemnajstega stoletja še vedno na »zdravorazumskem nivoju«,⁵ saj še ni bil izgrajen sistem ekonomske teorije, ki bi ponujal celovito sliko o gospodarstvu in gospodarjenju. Raven vede je ekonomija dosegla šele s fiziokrati sredi osemnajstega stoletja v Franciji oziroma nekoliko pozneje l. 1776 z delom Adama Smitha *Raziskovanje o naravi in vzrokih bogastva narodov* ali kratko *Bogastvo narodov*. To delo štejemo kot prelomno za nastanek »teoretične ekonomije«, Smitha pa za začetnika klasične ekonomske teorije.

Seveda se zastavi vprašanje, zakaj se je teoretična ekonomija razvila ravno v tem obdobju, zakaj ne prej in ne pozneje? Nastanek Smithovega dela lahko pojasnimo kot po-

³ Pri tem je treba upoštevati, da različni teoretiki (oziroma teorije) abstrahirajo/izpostavljajo različne značilnosti ekonomskih pojavov. Nekatere teorije izpostavljajo pomen proizvodnje, češ da je ta ključnega pomena in določa ostale faze, druge teorije poudarjajo pomen menjave kot najpomembnejše, tretje poudarjajo delitev, za četrte je najpomembnejša potrošnja. Glede na to se ekonomske teorije – teoretične paradigme – tudi ločijo.

⁴ S tem se delitev predmeta preučevanja oziroma »delitev dela« v ekonomiji niti zdaleč ne zaključijo. Sodobna ekonomska znanost je namreč razvejana, kajti obstajajo vede, ki se specializirajo le za določene »delčke« gospodarskega procesa; denimo, številne poslovne organizacijske vede, teorija poslovnih financ, računovodstvo, trženje... Poleg tega meje »čisto ekonomskega« preučevanja niso jasno začrtane, saj so pogosta prepletanja z drugimi družboslovnimi disciplinami.

⁵ Ob tem kaže omeniti, da ima prav vsakdo, četudi se ni ukvarjal z ekonomijo kot znanstveno disciplino, določene praktične »ekonomske izkušnje« (o denarju, menjavi, ponudbi, povpraševanju in oblikovanju cen, proizvodnji ... ipd.) in na tej osnovi izoblikovana »zdravorazumska mnenja in predstave« o določenih ekonomskih pojavih. Torej so pri bralcu že vnaprej možna nestrinjanja, nasprotovanja – ali pa »usklajevanja« – z ekonomskimi zakonitostmi in teorijami, ki jih bomo obravnavali v nadaljevanju.

sledico spleta prelomnih tehnoloških in družbenih sprememb, ki so pogojevale nastanek in prevladovanje kapitalističnega sistema oziroma kapitalističnega načina proizvodnje blaga. Te spremembe lahko razčlenimo na tri procese, ki so najbolj izrazito potekali v Angliji, tedaj vodilni gospodarski državi.

Prvič, proces *industrijske revolucije* je omogočil začetke množične proizvodnje blaga ter pogojeval nastanek in razvoj številnih novih gospodarskih panog. Dejstvo je, da je tudi pred industrijsko revolucijo prihajalo do tehnoloških revolucij, vendar le-te niso imele tako odločilnega vpliva na povečanje proizvodnosti. Z industrijsko revolucijo pa je sprva ročno, nato pa strojno proizveden stroj, omogočil bistveno povečanje proizvodnosti dela pri izdelavi ne le potrošnega blaga, ampak tudi industrijskega blaga (strojev, opreme, polizdelkov ...), izboljšale so se možnosti transporta, tako da so trgi preseglili lokalno raven oziroma so se širili.

Drugič, začetki množične proizvodnje blaga so povzročili prelom v razmerju med naturalno in tržno proizvodnjo. Fevdalno posestvo je temeljilo na naturalnih načelih gospodarjenja, saj je bila večina dobrin proizvedena v okvirih bolj ali manj zaprtih proizvodno–potrošnih celic. Tržna proizvodnja je sicer obstajala, praviloma v obliki enostavne/drobne blagovne proizvodnje (obrniki, kmetje), menjava pa je potekala na manjših, lokalnih trgih.⁶ Toda obseg proizvodnje je za menjavo na trgih imel stransko, dopolnilno vlogo v razmerju do naturalne proizvodnje. Povečanje proizvodnosti zaradi industrijske revolucije je pogojevalo nastanek vrste »novih« trgov, ne le potrošnega blaga, ampak tudi reprodukcijskega. Poleg teh trgov pa se izoblikujejo tudi novi trgi delovne sile, trgi denarja, trgi vrednostnih papirjev – borze ... Hkrati so se razvijali načini trgovanja oziroma so se oblikovale spremljevalne »institucije« trga (pogodbe, zavarovanje sklenjenih poslov ipd.).

In tretjič, sočasno s procesi industrializacije in prevladovanja tržne proizvodnje se je postopno začela oblikovati značilna »trojna družbenoekonomska struktura«. Sestavljajo jo trije značilni razredi – *zemljiški lastniki, delavci ter kapitalistični podjetniki* (lastniki kapitala, ki so hkrati tudi podjetniki), ki razpolagajo s temeljnimi proizvodnimi faktorji (zemljo, delom in kapitalom) in prejemajo tri vrste dohodkov: rento, mezdo in profite. Za izoblikovanje treh razredov je bil ključnega pomena proces prvobitne akumulacije kapitala in nastanek razreda kapitalističnih podjetnikov, ki jih v prejšnji fevdalni družbenoekonomski shemi še ni bilo, ter razreda delavcev, ki nimajo lastnih proizvodnih sredstev, razpolagajo le s svojo delovno silo.

Iz navedenega lahko sklenemo, da so tehnološke in družbene spremembe neizogibno zahtevale nastanek neke samostojne znanstvene discipline, ki bo ponudila ustrezne odgovore. Kot smo že povedali, so takšne odgovore o gospodarskem življenju v tedanji Angliji ponudili Adam Smith in poznejši klasiki politične ekonomije David Ricardo (1772–1823) ter Thomas R. Malthus (1766–1834). Klasiki ekonomske misli sicer niso jasno razmejevali med mikroekonomijo in makroekonomijo – bili so pač »splošni ekonomisti«. Delitev na makroekonomijo in mikroekonomijo se je izoblikovala šele v poznejšem razvoju; mikroekonomski in mezzokonomski pristop je razvil zlasti Alfred Marshall

⁶ V stari Grčiji so se na primer izoblikovale štiri vrste trgov: žita, vina, olja in sužnjev, ki so omogočali redno oskrbovanje z omenjenim blagom. Vendar pa so bili ti trgi dopolnilni prevladujoči naturalni proizvodnji.

(1842–1924), začetnik makroekonomske vede pa je bil John Maynard Keynes (1883–1946). O njunih prispevkih bomo spregovorili v nadaljevanju.

Če upoštevamo povedano, bomo v naslednjih poglavjih predstavili nekatere elementarne ekonomske teoreme. Sprva bomo obravnavali ekonomski problem, kot se elementarno kaže na mikroekonomski in makroekonomski ravni, nato pa bomo preučili možne načine oziroma mehanizme reševanja le-tega.

VPRAŠANJA ZA UTRJEVANJE SNOVI

---

1. Pojasnite etimološko vsebino sintagme (politična) ekonomija.
2. Pojasnite posamezne faze procesa gospodarjenja oziroma procesa gospodarske reprodukcije.
3. Okvirno opredelite predmet preučevanja ekonomije.
4. Katere so naloge ali »cilji« ekonomske teorije? Opredelite ekonomske zakone (zakonitosti).
5. Pojasnite metodo abstrakcije kot poglavitno metodo ekonomske teorije. Navedite primere abstrakcije. Zakaj je abstrakcija neizogibna pri opazovanju ekonomskih pojavov?
6. V ekonomiji se pogosto uporabljajo ekonomski modeli. Kakšen je njihov odnos do ekonomske realnosti?
7. Teoretično razmejite mikroekonomijo od mezzoeconomije in makroekonomije. Kdaj se izoblikuje tovrstno razmejevanje in kateri ekonomisti ga razvijejo? Navedite primer(e) mikroekonomskega, mezzoekonomskega in makroekonomskega področja preučevanja.
8. Kdaj nastane ekonomija kot teoretična veda in zakaj se razvije ravno v tem obdobju? Kdo je njen utemeljitelj?